

DIEREN UIT BOEROE.

DE GEEST VAN HET BERGMEER.

ER bestaan op het eiland Boeroe een aantal sagen over den grooten paling, die het Bergmeer bewoont. Dat meer heeft aan de Noordzijde een afvoer in de Wai Nibe, die tusschen een paar steile bergwanden een hoogen waterval vormt. Langs dezen weg is het voor visschen, zelfs palingen, onbereikbaar, maar toch komt er naast een groote zoetwaterpaling ook nog een kleine Gobiide talrijk voor. De Gobiide heeft voor de Boeroeneezen geen oeconomisch belang, de paling des te meer. Zulke dieren, die als een zegening uit den hemel gevallen zijn, brengen den mensch aan het denken, en de Boeroenees heeft of geeft zich veel tijd voor denken en droomen. Hij heeft zich dus afgevraagd, vanwaar die paling gekomen is.

Het meest bekende verhaal is, dat een groote zeeaal een kind roofde (er schuilt waarheid achter deze bijzonderheid!), en toen vluchtte voor de wraak van den vader, die hem over de zee achtervolgde. Hij, de zeeaal, trok toen de baai van Tifoe binnen, maar zag, dat daar de zee nog was, en vluchtte verder. Hij bereikte een moeras in het binnenland, maar zijn rug bleef er droog. Toen vluchtte hij verder en bereikte achtereenvolgens een paar beken, die zeewaarts stroomden. Ook daar voelde hij zich niet rustig en trok voort, totdat hij aan het Bergmeer kwam, dat hem als verblijfplaats zoo beviel, dat hij in een zoetwaterpaling veranderde. Zoo luidt de sage, en wij kunnen daaruit de gevolgtrekking maken, dat dit de weg is, die de palingen bij hun voortplantingstrek door Boeroe nemen. Maar voor de Boeroeneezen is de paling van het Bergmeer een groote geest, die belooft en straft, de Geest van het Bergmeer zelf.

Daar in het hart van Boeroe, omgeven door hooge bergen, rust dat meer, met een zoom van moerassen en boorden van hoog riet. Kleine modderkrekens dringen diep in den wilden groei van varens en struikgewas door, vlotte bergstroompjes banen zich een weg tusschen de in regentijd neergewentelde rotsblokken, en vormen delta's, waar ze zich in de lauwe meerruimte storten. De oevers der beken zijn onbegaanbaar, ongenaakbaar zelfs op de meeste plaatsen, alleen midden door de bedding gaat een weg, die de inboorlingen naar hunne uit een enkele boomstam gemaakte prauwtjes voert.

De Alfoeren van het binnenland spreken van het „Rana”, dat is in hun taal „meer” beteekent, met een eerbied, die aan een godheid toekomt. Rana is een groote geweldenaar in hunne gedachten. Is zijn luim niet heerscher over 's menschen dood of leven, is hij niet de schenker van overvloed als hij goedgunstig wil zijn, of dreigt hij niet met ontbering, als hij zijn gaven onthoudt? Als ze op vischvangst zullen uitgaan, houden de Alfoeren een lange toespraak tot de monsterachtige palingschedels, die de dakspanten hunner hutten versieren om toegang te verkrijgen tot de schatten van den meerbodem. Zij roepen den „Groote Morea”,

den reuzenpaling aan en beloven hem tabak en kalk en eetwaar, als hij hun van zijn nakroost wil afstaan:

„Gij zijt de Heerscher van het Rana, en van al zijn vogels en visschen, gij voedt de Wai Nibe volop met water, kunt gij ons niet voeden?”

„Gij zend nevels tot in de zevende sfeer, en drenkt onze oebi- en djagoeng-akkers met Uw water.”

„Uwe wateren zijn vol paling, en de drietand kan ze steken, als gij het wilt. Wij zullen aan U offeren een handvol, ja drie handenvol kalk, en U geven een rooden doek. Geeft gij ons dan voorspoed.”

„Laat ons dan uitvaren en levend terugkeeren met zevenmaal zeven palingen, groot en vet!”

En de groote, geelbruine kerels, die dit gebed prevelen, voelen zich reeds gelukkig bij de gedachte aan zoo rijken buit. Zeven pond zwaar was de grootste paling, die ik er zelf eens in een fuik ving, en diens kop was kleiner nog dan vele schedels, die ik in de woningen der Alfoeren zag!

Als de koude nacht — en de nacht kan vinnig koud zijn in de bergvlakte — nog onvoleindigd is, trekken zij, die op vischvangst gaan, met hun speer en drietand gewapend blootvoets en blootshoofds, of met een afhangende hoofddoek over 't sluke haar, door het stikdonkere oerwoud. De lichtgevende paddestoelen onder de bamboestoelen glanzen flauw in phosphorschijn, en dat is het eenige licht.

Maar de kiezels van de beek en het kabbelend water zelf ontvangen maanlicht of sterrenschijnsel, hier is dus de doortocht gemakkelijk. Waar echter de boomen elkander weer over de geul ontmoeten, heerscht opnieuw duisternis. Toch is, waar wij — met kunstlicht verweende — blanken geen hand voor oogen kunnen zien, het voor den Alfoer nog mogelijk schijnbaar zonder moeite een pad te volgen, dat ons zelfs overdag nauwelijks opvalt. Maar waarom worden er toch geen fakkels aangestoken, die men uit de helderbrandende dammar voor gebruik in huis vervaardigt? — De geest van het meer zou verstoord kunnen worden en wraak gaan nemen, of ook zijn verwanten, de zwarte boschgeesten, de Koins, en 'tergst van allen, de Mau Faban, de Kattepoot, zou het voorbijtrekken opmerken, en wat de laatste in zijn bandelooze wreedheid reeds volbracht, daarvan spreekt men schichtig omziend bij het avondvuur.

Langzaam langs de oevers varende, steken de Alfoeren, als het goed licht is geworden, naar de palingen, die door de koude bevangen roerloos op den veenachtigen bodem liggen. Hun drietand spietst ze en met behendigen zwaai werpen ze de gewonde dieren in de prauwtjes. Kort duurt de vangst, want later op den dag schuilen de groote dieren weg. —

Toen mijn verblijf op Boeroe ten einde spoedde, had ik nog eens, nu voor het laatst, een reis naar de meervlakte gemaakt. Ik had een hut betrokken in Wa'Temoen, op een drie uur gaans van het meer tegen de steile helling van de Tagalago-bergen aangebouwd. Mijn koelies, Boeroeneezen van de kust en een enkele uit het binnenland, waren Christenen. Zij spraken onder elkaar het

Boeroeneesch, maar het Maleisch, dat ze op de Zendingsscholen geleerd hadden, tegen mij. Hun vaders en grootvaders waren meest nog heidenen geweest, maar zijzelf voelden zich reeds verre boven die kinderachtige bijgeloovigheden van de geestenaanbidding verheven. Ik prees mij vaak gelukkig, geen Berg-Alfoeren in mijn dienst te hebben, want bij een vroegere gelegenheid hadden die mij wegens eenige booze voortekenen in den steek gelaten.

De niet aan de Geesten geloovenden trokken dus op een morgen met mij naar het meer, al was er dan ook 's nachts bij onze kampong een boom omgevallen. Er waren bij ons troepje een paar jongens uit Mefa, een kustkampong uit het Zuiden, gehard tegen het werk op zee, en onversaagde jagers en visschers. De één droeg dit, de ander dat deel van de benodigdheden voor onze jacht. Zwaar was hun vracht niet, en toch waren ze erg zwijgzaam dien morgen. Er was een dichte mist komen opzetten, een halfuur nadat we de kampong verlaten hadden. Al wat er nat was van den dauw, werd dubbel kil en onaangenaam, en rillend trokken we door moerasbosch en alang-alang. Geen vogel deed zich ook hooren, zelfs de groote blauwe vruchtenduif niet, die anders 's morgens vroeg steeds met zware basstem koerde. We passeerden de offerplaats van de Alfoeren tusschen het hooge gras, een stellage van scheefstaande palen, die als magere schimmen opstaken in de grauwe lucht. Dan bereiken we weer bosch en weldra de open plekken, waar de rijpende djagoeng tusschen de rottende omgekapte stammen groeit, en dan het meer. Gelukkig is de mist wat opgetrokken, want anders zou ons zoeken naar een boot waarschijnlijk tevergeefs zijn geweest. Waarom de Alfoeren ze nu eens open voor ieder lieten liggen, dan weer verborgen, was me steeds een raadsel. Ook dit slechte voortekenen negeerden wij. Hanoch, een van mijn mannen, had een fijne neus voor verborgen riemen, en weldra had hij twee pagaaïen ontdekt.

We stieten van wal. In de voorplecht zat ik gehurkt met mijn geweer tusschen de knieën. Op de dwarshouten, die met de drijvers verbonden zijn, zaten de pagaaïers, en één man hurkte heelemaal achterin en hanteerde een over de lengte gespleten bamboestengel, die als roer dienst deed. Zachtan, zonder gerucht, gleden we langs het riet. De bij mijn vorig verblijf sterk gedecimeerde wilde eenden waren echter op hun hoede en vlogen bij onze nadering bij vijven en zessen tegelijk op. In het hooge moeras krijschte een éléda, de purperkoet, wiens roep zoo fel is, dat ze iemand hevig doet schrikken. Zonder eenig opzet richtte ik toen mijn Zeiss op een groep boomen, die op een kilometer afstands aan de punt van een kaap groeiden. Ik bemerkte een donkere plek, die geen knoest of vogelnestvaren kon zijn. Trouwens, gedurende de drie maanden, die ik hier vroeger reeds had doorgebracht, was me bij mijn bijna dagelijksche zwerftochten over het meer elke boom, iedere luchtwortel aan den oever eigen geworden.

„Een groote vogel zit daar,” zei plotseling een van mijn mensen, die blijkbaar zonder Zeissijker scherper kon onderscheiden dan ik met zoo goede hulp.

„Tjoba!” antwoordde ik, en omzichtiger nog dan daareven, sluipend als het

ware, gleden wij over het watervlak. We naderden staag: het groote Pistia-veld, een wiegelende aanplant van te dicht gepoote halfwassen slapplanten, lag spoedig achter ons, toen volgde de onwezenlijke verwarring van de Crinum-wildernis. Een drijvend veld van groote complexen reusachtige bladeren, doorweven met slingers en luchtwortelkoorden. Een groep Pandanen, die als op stelten in het daar modderige water staan, verbergen den boom met den vogel voor ons, maar onszelf ook voor de blikken van den vogel. Uiterst behoedzaam rondon we den hoek. Snel richt ik mijn kijker.

Ge moet weten, dat in dien laatsten tijd van mijn verblijf iedere patroon als op een goudschaaltje moest gewogen worden. Alleen vogels, die nog niet in de reeds gemaakte collectie aanwezig waren, kwamen voor een schot in aanmerking, en reeds lang werd er geen eend meer voor het middagmaal neergelegd. Hier was weer een gewenscht object: een groote purperreiger, die tevoren nog nooit op Boeroe was waargenomen!

Langzaam, om het dier niet door een rassche beweging te verontrusten (reigers zijn buitengewoon op hun qui-vive) liet ik den kijker zakken, en even langzaam, hoewel me 't hart bonsde van emotie, legde ik het geweer aan. Het was een ver, hoog schot, maar ik moest het wagen.

„Djatoh!” gilden de vier koelies na het schot. Pijsnel suisde de vogel omlaag, plompte in het water, waaruit luchtballen oprezen. Mijn Mefakerels hadden zich al letterlijk op de pagaaïen geworpen, moedigden elkaar onder luid geschreeuw aan tot grooter krachtsinspanning. De boot bruiste door het water en geen halve minuut nadat het schot viel, waren wij op de plaats, waar we den vogel hadden zien neerstorten.

„Hier is het, zei Hanoch, de stuurman, zie, daar drijft een kleine veer”.

Maar geen vogel . . . die toch weer boven had moeten komen.

We zochten den oever af, kapten, al balanceerend over de ondergedoken steunwortels, een heel Pandanenboschje met het water gelijk. Geen reiger tusschen de bladeren te vinden. Toen dook ik uit de boot en tastte onder water over den bodem, die daar weinig meer dan twee Meter diep lag. Ik kwam weer boven en de koelies keken verschrkt op, toen ze mijn ontdaan gezicht zagen. Ik was geschrokken door mijn ontdekking daaronder, hoewel ik wel zeker wist, dat het niets bijzonders was, wat ik had betast. Daar kronkelden, wriemelden door elkaar honderden glibberige, armdikke boomwortels, als een Medusahoofd van levende slangen. 'k Heb mezelf toch weer vermand, en om nog een poging te wagen, het zeldzame voorwerp te bergen, ben ik ten tweedenmale ondergedoken maar 't werd me toen te akelig, dat verder wroeten in het slijmige warnet van wortels.

Veraf krijschte de eléda, het klonk als een hoonend gelach.

Och, houd Uw buit maar, gij Geest van het Rana, voer hem op aan Uw lijkschennende palingen, Groote Morea! Maar hoon mij niet met dat gelach, en met dat enkele nog rondrijvende veertje! Had ik Alfoeren bij mij gehad, mijn verder verblijf bij het meer zou onmogelijk zijn geworden, want had mij de

Groote Geest van het meer niet zijn onwil getoond? Mijn Christenkoelies lachten wat om het geval: „Er is misschien iets geweest, dat den vogel onder water heeft vastgehaakt.”

„Halali - - - - i

Joechoe - - - - oe!”

Dat was hùn antwoord aan den Grooten Morea.

L. J. TOXOPEUS.

EEN JUFFERTJE UIT OISTERWIJK.

Sympecma fusca Vanderl., hare levenswijze en ontwikkeling.

(= *Sympycna fusca* Charp.)

(= *Lestes fuscus* Vanderl.)

ONZE veelvormige Odonaten-Fauna bevat verscheidene interessante dieren, wier intiemere levenswijze een nadere studie zeer behoeven. *Sympecma fusca* vormde een dezer onbekenden en het was mij daarom des te aangenaamer me in de gelegenheid te zien gesteld, aangaande deze soort een meer uitgebreid onderzoek te kunnen instellen. In hoofdzaak zijn het mijn waarnemingen, aan de Oisterwijksche vennen verricht, die me hier ten dienste staan, waarbij enkele losse gegevens van andere vliegplaatsen slechts een bevestiging blijken van wat me daar is opgevallen.

Het geslacht *Sympecma* — in ons land door een tweetal soorten vertegenwoordigd, n.l. *fusca* en *paedisca* Br. — heeft niet alleen biologisch veel onzekerheid gegeven, doch leverde ook systematisch groote moeilijkheid op. De generieke verwantschap met het geslacht *Lestes* is zeer groot en heeft zelfs om velerlei redenen aanleiding gegeven tot inlijving bij dit genus. Anderzijds heeft de typische habitus, met de afwijkende levenswijze het tot een zelfstandig geslacht doen worden.

De *Sympecma*-soorten bezitten een groote uniformiteit en stemmen zoozeer met elkaar overeen, dat tot voor kort *fusca* en *paedisca* voor één en dezelfde species zijn aangezien. In jongen toestand vertoont *fusca* een licht-geelbruine grondkleur, welke bij overwinterende dieren sterk verdonkert. Dorsaal is het lichaam voorzien van een specifiek donker bronskleurig teekenpatroon. Oude individuen bezitten een grijsblauwe berijping tusschen de vleugelwortels en aan de ventrale zijde van thorax en abdomen, terwijl de pleura van de thorax wit-rooimkleurig worden. De vleugeladering is eveneens lichtbruin van kleur.

Door deze weinig gevarieerde kleurverdeeling en het bescheiden gedrag van het individu in z'n levensuitingen, is het begrijpelijk, dat dit diertje in heidevelden zeer gemakkelijk over het hoofd wordt gezien. Wellicht is het deze omstandigheid, naast die van het locale optreden, welke *sympecma* tot de mysterieuzen in z'n groep deed behooren.

De sexuele verschillen zijn gering; op het eerste gezicht zijn de ♂♂ het gemakkelijkst van de ♀♀ te onderscheiden, door de boogvormige appendices superiores aan het einde van het abdomen, die bij de ♀♀ recht naar achteren zijn gestrekt. Beide seksen zijn van gelijke afmeting; de gemiddelde lengtemaat, naar Nederlandsche voorwerpen bepaald, bedraagt: abd. ♂ 27—28.5 m.m.; abd. ♀ 27—28 m.m.¹⁾

Voorkomen.

Wat het voorkomen betreft, zoo is deze soort zeer gebonden aan echte vennen en heiplassen, alsook aan hoogveenplassen in meer uitgebreiden zin. Ondiep en stil, helder water en rijke oevervegetatie vormen de eischen, die aan het milieu worden gesteld. De geographische verspreiding hangt hiermede natuurlijk ten nauwste samen. Evenwel valt hierin voor ons land een eigenaardig verloop te constateeren. Ofschoon het aantal bekende vindplaatsen nog gering is, geeft niet te min de tegenwoordige kennis reeds een

¹⁾ Deze maten ontleend aan „Odonata-Neerlandica” door M. A. Lieftinck. Dl. I p. III.